

ВІДГУК

**офіційного опонента, доктора економічних наук, професора
Маргасової Вікторії Геннадіївни на дисертаційну роботу
Іванюка Богдана Михайловича «Формування економічної безпеки бізнесу
в Україні», яку подано на здобуття наукового ступеня кандидата
економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління
національним господарством**

1. Актуальність теми дослідження

В Україні розв'язуються надзвичайно складні й відповідальні завдання, пов'язані з масштабістю глобальних проблем, які перебувають на порядку денному і становлять значні загрози екзогенного і ендогенного походження, перешкоджаючи ефективному розвитку національної економіки.

Актуальність наукового дослідження обраної теми обумовлена динамікою суспільних процесів як у глобальному, так і в національному вимірах, а також зміною концептуальних підходів до поняття безпеки. Водночас, глобальні загрози, пандемія COVID-19 та виклики сучасних процесів глобалізації вимагають узгодження та розробки адекватного інструментарію безпекоорієнтованої державної політики, який допоміг би ефективно корегувати макроекономічну політику відповідно до ситуації. Насамперед це зумовлено негативними тенденціями в бізнесі, більшість із яких має негативний характер впливу (криміналізація економіки, недосконалість законодавчої бази і державної політики, низька конкурентоспроможність, кримінальні посягання на підприємців), що вимагає посилення економічної безпеки підприємницької діяльності. У такому контексті проблема забезпечення економічної безпеки бізнесу явно виходить за межі управління суб'єктом господарювання та стає як об'єктом, так і ціллю державної політики. Тому сьогодні актуалізується проблема дослідження змісту, видів, чинників впливу на економічну безпеку бізнесу як передумови розвитку національної економіки. Отже, тема дисертаційної роботи Б.М. Іванюка, яку присвячено розв'язанню наукової проблеми є безумовно, актуальною та своєчасною.

Дисертація Б.М. Іванюка є важливим кроком у поглибленні теоретичних та методичних положень з забезпечення національної економіки, оскільки формуванню та розвитку бізнес-середовища належить провідна роль.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Ознайомлення з дисертаційною роботою Б.М. Іванюка дозволяє відзначити наступне.

Визначені об'єкт, предмет та мета дослідження чітко характеризують його проблемне поле, а поставлені наукові завдання визначають коло питань, які вирішено в дисертаційній роботі.

Теоретичною основою проведеного дослідження, отримання результатів та формулювання висновків послуговували положення теорії безпеки, теорії підприємництва, теорії стратегічного планування, теорії систем, теорії економічної безпеки, інституціональної теорії, теорії нелегальної економіки, що дозволило забезпечити достатній ступень обґрунтованості наукових положень дисертаційної роботи.

Методологічною основою виконаного дослідження послуговували загальні принципи наукових досліджень, широкий спектр загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, що дозволило автору отримати достовірні результати.

Дисертаційну роботу побудовано логічно, виклад її положень дозволяє простежити хід думок автора, ознайомитися з його думками, науковою позицією, аргументами на користь використання того чи іншого методу дослідження.

Тему дослідження розкрито, а поставлені завдання вирішено з отриманням результатів, яким властива наукова новизна. Виклад положень у розділах дисертаційної роботи супроводжується відповідними схемами, рисунками, таблицями, посиланнями на використані джерела.

Сукупність зазначених аргументів – ґрунтовна теоретична основа дослідження, базування розробок автора на відомих положеннях низки теорій, врахування наукових розробок вітчизняних та зарубіжних вчених, використання сукупності загальнонаукових та спеціальних методів та прийомів наукового пізнання, загальна логіка проведення дослідження, результати апробації розробок – дозволяє стверджувати про достатню обґрунтованість положень та результатів дисертаційної роботи.

Дослідження виконане у контексті основних наукових напрямів наукової діяльності Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка,

3. Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

У дисертаційній роботі розроблено теоретико-методичні та науково-практичні положення, отримані висновки і рекомендації характеризуються науковою новизною та свідчать про особистий внесок автора в розвиток економічної науки, який полягає у вирішенні задачі щодо формування й забезпечення економічної безпеки бізнесу в Україні.

Найбільшу наукову та практичну цінність становлять такі теоретичні та методичні розробки:

1. Розроблено концептуальний підхід до формування економічної безпеки бізнесу, який дозволив системно представити цілі, передумови, чинники, загрози, механізм й пріоритети державної економічної політики щодо вдосконалення бізнес-середовища, усунення бар'єрів, перешкод, ризиків, загроз в умовах впливу глобальних викликів.

2. Розроблено методичний підхід до виявлення й оцінювання впливу загроз на економічну безпеку бізнесу, що передбачає застосування індикаторного підходу, результати компаративного аналізу та індикаторів, котрі характеризують бізнес-середовище та з використанням критичних обмежень відображають вплив інституційних деформацій, реальних і потенційних загроз на економічну безпеку бізнесу (стор. 122-134; 138-141).

3. У роботі удосконалено теоретичні засади дослідження економічної безпеки бізнесу в частині визначення пов'язаних за змістом понять («безпека», «економічна безпека», «економічна безпека суб'єкта підприємництва»), що послугувало підставою уточнення змісту поняття «економічна безпека бізнесу» (стор. 21-27; 33-39).

4. Удосконалено підхід до ідентифікації чинників та загроз економічній безпеці бізнесу, який полягає в переході від безпечного до небезпечного стану економічної безпеки й дозволяє здійснювати ранжування деструктивних чинників, штучних бар'єрів для ведення бізнесу, відстежувати загрозливі тенденції, які виступають дестимуляторами економічного розвитку підприємницького потенціалу й руйнують конкурентні засади ведення бізнесу (стор. 164-166).

5. Автором запропоновано механізм формування інтегрованої системи забезпечення економічної безпеки бізнесу, реалізація якого передбачає цільову трансформацію інститутів, збільшення масштабів ринку товарів, розвитку фінансового ринку, забезпечення ефективності ринку праці, модернізації

інфраструктури, запуску технологічних інновацій, а інституційні чинники мають діяти у напрямі забезпечення безпеки бізнесу, зменшення трансакційних витрат і сприятливості бізнес-середовища (с. 1178-185).

6. Заслужують на увагу авторські пропозиції щодо визначення пріоритетів безпечного та сприятливого бізнес-середовища, підвищення рівня економічної безпеки шляхом удосконалення державної економічної політики й формування інтегрованої системи забезпечення економічної безпеки та вдосконалення бізнес-середовища (с. 151 - 165);

7. Автором слушно акцентується увага на доцільності зміни підходів щодо визначення критеріїв креативності, інноваційності, технологічної активності підприємництва, що визначають присутність українського бізнесу в нових сегментах міжнародних ринків (с. 181-191), дає змогу змінити підходи до управлінських рішень й сформуванню сприятливого бізнес-середовища в Україні.

Відзначені та інші наукові здобутки автора мають теоретичне та практичне значення і слугують методичним базисом розроблення практичних рекомендацій щодо формування економічної безпеки бізнесу та вдосконалення бізнес-середовища.

4. Наукове та практичне значення роботи і використання результатів дисертації

Наукові положення та результати дисертації Іванюка Б.М. є внеском автора в розвиток теорії економічної безпеки й теорії підприємництва, які дозволяють сформуванню ґрунтовну теоретичну базу економічної безпеки бізнесу. Водночас, теоретична й методична складова роботи виконана автором дисертації науково коректно, логічно, професійно з внесенням відповідних уточнень в понятійний апарат.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що в сукупності вони створюють основу визначення пріоритетів державної, безпекоорієнтованої політики й формування економічної безпеки бізнесу в Україні, а також можуть використовуватися в законодавчій та регуляторній практиці.

Наукові положення, висновки та практичні рекомендації дисертаційної роботи отримали застосування у практичній діяльності, а саме: Українського національного комітету Міжнародної торгової палати (ICC Ukraine) при вдосконаленні механізмів управління економікою як на рівні підприємств, так і

країни в цілому, спрямованих на усунення бар'єрів, перешкод, ризиків, загроз, що змінюють умови реалізації потенціалу розвитку бізнесу в умовах пандемії COVID-19; Спілки підприємців малих, середніх і приватизованих підприємств України при розробленні Програми дій Ради та виконавчої дирекції Спілки щодо запровадження механізму формування інтегрованої системи забезпечення економічної безпеки бізнесу в Україні; ТОВ «Рош Україна» в процесі підготовки внутрішніх нормативно-правових документів, якими визначається порядок своєчасного виявлення та запобігання як зовнішнім, так і внутрішнім небезпекам та загрозам.

Основні результати апробовані, доповідались, обговорювались та схвалені на міжнародних та всеукраїнських наукових і науково-практичних конференціях.

5. Повнота висвітлення основних наукових результатів дослідження в опублікованих працях

За результатами дисертаційної роботи опубліковано 13 наукових праць, зокрема, 6 статей у наукових фахових виданнях, у тому числі 4 статті – у наукових виданнях, котрі рецензуються у міжнародних наукометричних базах даних (із них 2 статті у наукових періодичних виданнях інших держав), 1 стаття – у науковому виданні, що входить до міжнародної наукометричної бази даних Scopus, шість тез доповідей у матеріалах науково-практичних конференцій. Зазначені наукові праці достатньо повно відображають основний зміст дослідження. Автореферат дисертації відповідає встановленим вимогам, його зміст ідентичний основним положенням дисертаційної роботи.

6. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Відзначаючи високій рівень дослідження, виконаного Б.М. Іванюком, необхідно зазначити на окремі дискусійні положення та надати такі зауваження.

По-перше, в п. 1.1 автором проаналізовано теоретичні положення наведено, що економічна безпека сьогодні є міждисциплінарним поняттям й розглядається на різних рівнях – від окремого індивіда до світової економіки, при цьому виокремлюється безпека держави, суспільства, суб'єктів господарювання, особи. Однак, на наш погляд, суб'єктна характеристика безпеки є значно ширшою і включає, крім зазначеного, безпеку галузі, сектору економіки, регіону, міждержавних утворень, світової спільноти.

По-друге, автор детально аналізує існуючі передумови, чинники та загрози щодо формування економічної безпеки бізнесу, акцентуючи увагу суто на мінімізації негативного впливу й наслідків, а саме: низького рівня захищеності інтересів інвесторів, нерозвиненості системи кредитної інформації, критично низької ефективності (стосовно стимулювання ділової активності населення) системи оподаткування ін. Водночас, поза увагою автора залишився важливий елемент дослідження як визначення головних драйверів формування безпекоорієнтованого бізнес-середовища та зміцнення економічної безпеки бізнесу.

По-третє, у зв'язку з суттєвими змінами бізнес-середовища в умовах епідемічної небезпеки у роботі варто було б виділити індикатори сучасних загроз, пов'язаних з пандемією COVID-19 з максимальним рівнем деструктивного впливу на економічну безпеку бізнесу, а також врахувати синергетично-кумулятивний характер дії багатьох системних загроз економічній безпеці, коли відносно незначні чинники небезпеки перетворюються на катастрофічні загрози.

По-четверте, у дисертаційній роботі значна увага приділена детальному аналізу таких системних загроз економічній безпеці бізнесу як тінізація економіки та корупція, проте, на нашу думку, було б доцільно розглянути ступінь впливу інших деформацій інституційного середовища, таких як рейдерство, непродуктивний відплив капіталу, які було виявлено за результатами компаративного аналізу бізнес-середовища.

По-п'яте, автором на с. 169-170 представлено методичний підхід до оцінювання рівня керованості та результативності використання ресурсного потенціалу інфраструктури середовища, де однією зі складових цього підходу є необхідність оцінювання діючого нормативно-правового забезпечення розвитку та його впливу на безпеку стану транспортної інфраструктури та її об'єктів, що відносяться до об'єктів критичної інфраструктури? Така позиція автора потребує відповідних коментарів на захисті дисертації.

Однак вказані недоліки та висловлені побажання не знижують загалом позитивної оцінки наукової та практичної значущості опанованої дисертації. Дисертант продемонстрував глибоке розуміння та сприйняття актуальності досліджуваної проблематики. Дисертаційна робота Іванюка Б.М. є кваліфікованою завершеною науковою працею, виконаною автором особисто.

7. Загальний висновок

Дисертаційна робота Б.М. Іванюка на тему «Формування економічної безпеки бізнесу в Україні» є завершеним, виконаним самостійно на достатньому науковому рівні дослідженням. Тема дослідження є актуальною. За результатами дослідження отримано нові наукові результати, які у сукупності вирішують наукову проблему з поглиблення теоретичних положень та розроблення методичних і практичних рекомендацій щодо формування й забезпечення економічної безпеки бізнесу в Україні.

Результатам дослідження притаманна наукова новизна. Основні положення дослідження опубліковано з дотриманням чинних вимог.

Автореферат за змістом та структурою є ідентичним дисертації. В авторефераті викладено результати вирішення поставлених завдань, показано наукову новизну та практичну значущість цих результатів.

В авторефераті та публікаціях автора з достатньою повнотою представлені основні положення та результати проведеного дослідження. Оформлення дисертації та автореферату відповідає вимогам інструктивних документів Міністерства освіти і науки України.

За основними ознаками і науковим рівнем, теоретичною та практичною цінністю дисертаційна робота Б.М. Іванюка на тему «Формування економічної безпеки бізнесу в Україні» відповідає пп. 9,10,12,13 та 14 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р., а її автор – Іванюк Богдан Михайлович – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Офіційний опонент,

доктор економічних наук, професор,
заслужений економіст України,
Національний університет «Чернігівська
політехніка», проректор з наукової роботи

В.Г. Маргасова